

Közösségben tanulás

Esettanulmány egy közösségi oldal keretében megvalósult nyílt kurzusról

SIMÁNDI SZILVIA

Eszterházy Károly Egyetem, Andragógiai és Közművelődési Tanszék

Tanulmányunk egy online tanulási környezetben megvalósult szabad, nyitott tanulási lehetőséget elemez a tanulókörök/tanulóközösségek szemszögéből. A bemutatásra kerülő nyílt kurzust tevékenység alapú és együttműködésre építő, nyitott tanulási, művelődési lehetőségként értelmezzük, melyben a résztvevők egymástól is tanulhatnak.

Az elemzés a résztvevők előzetes elvárásait és az elégedettségmérésnek az eredményeit mutatja be, továbbá a kurzus módszertani tapasztalatainak megosztására törekszik. A tanulmány a „Közösségben művelődés, közösségben tanulás” c. kutatásunk részét képezi.

Kulcsszavak: tanulóközösség, online tanulási környezet, nyitott tanulás

Our study analyses an open-learning course realized in an online learning environment. Our starting point is that the community sites offer new opportunities for open learning. In such communities, everyone can learn from each other; the productivity of every single participant serves as a source of knowledge for the other members, too.

The examined course offers a free, open-learning possibility for those who wish to broaden and renew their knowledge. The analysis shows the preliminary expectations of the participants and the results of the satisfaction survey. Moreover, it shares the methodological experience of the course as well.

Keywords: learning community, online learning environment, open learning

Bevezetés

Tanulmányunk egy közösségi oldal keretében megvalósult nyílt kurzust elemez a tanulókörök/tanulóközösségek szemszögéből. Kiindulópontunk, hogy akár a közösségi oldalak keretében is megvalósítható nyílt kurzusok nyitott, szabad, felnőttkori tanulási lehetőséget nyújtanak mindazoknak, akik a választott téma iránt

Levelező szerző: Simándi Szilvia, Eszterházy Károly Egyetem, Andragógiai és Közművelődési Tanszék, 3000 Eger, Klapka utca 12. E-mail: simandi.szilvia@uni-eszterhazy.hu

érdeklődnek. (Lásd Virtuális Egyetem kezdeményezés.) A kurzusok akár kiegészítései lehetnek a formális iskolai tanulmányoknak, továbbá tanulási lehetőséget kínálhatnak a tudásukat bővíteni, megújítani vágyóknak: a felnőtt vagy időskorban tanulni vágyóknak, a változó munkarendben dolgozóknak, a földrajzilag távol élő, magyarul tanulni vágyóknak, a korlátozott mozgástérrel rendelkezőknek stb.

A bemutatásra kerülő nyitott tanulási lehetőségnek abban tapintható ki például a skandináv tanulókörökhöz (bővebben lásd *Larsson–Nordvall 2010; Kindström 2010*) és a hazai önképzőkörökhöz hasonló vonása, hogy a közösségi oldal keretein belül olyan tanulási szituációkat kínált, amelyekbe a résztvevők is aktívan bekapcsolódhattak és tevékenykedhettek, kreatívan ötletelhettek, és a felmerülő kérdéseiket is felteheték, a tevékenységeket tekintve pedig módszertani változatosság, sokszínűség (vitamódszer, szituációs módszer stb.) jellemezte. A kurzusvezetők zömében a résztvevők facilitátoraként voltak jelen, lehetőséget teremtve az egyes résztvevőknek az egyéni és a közös tanuláshoz, és a különböző korosztályú, különböző tapasztalatokkal rendelkező résztvevők közötti párbeszéd kialakulását támogatták. A tanulási folyamat minden fázisában (tervezés, szervezés, megvalósítás, értékelés) a résztvevők tanulási tevékenysége került a középpontba, ahol a résztvevők is befolyásolhatták az egyes tevékenységeket (lásd *Kopp 2013*).

Ami a klasszikus tanulókörtól megkülönböztette az egyfelől a résztvevők magasnak mondható létszáma: a kurzusra regisztráltak száma 56 fő volt (bővebben lásd *Larsson–Nordvall 2010; Kindström 2010*). A hagyományos tanulókörök esetében ugyanis az ideális létszám körülbelül 6–12 fő. Továbbá a jelentkezők már egy előzetes tanulási tervhez csatlakozhattak (megjegyezzük, menet közbeni módosításra ebben az esetben is volt lehetőség, ha az igények úgy kívánták), egy közérdeklődésre számot tartó, aktuálisnak mondható témában, a tárgyban jártas kurzusvezetők közreműködésével. A skandináv mintára épülő tanulókörök esetében ti. klasszikus értelemben vett vezetőről sem beszélhetünk: a tanulókör facilitátora kompetens a tanulókör szervezésében, de nem szükségszerűen az adott téma szakértője, elsősorban a résztvevők közötti párbeszéd kialakulását támogatja (*Kindström 2010*).

Egy nyílt kurzus tapasztalatainak bemutatása a tanulókörök aspektusából

A nyolchetes kurzus 2016 decemberében indult. A tanulókör jellegű kurzushoz bárki csatlakozhatott, bemeneti feltétel nem volt, csupán egy ajánlás került megfogalmazásra: a kurzust elsősorban azoknak ajánlottuk, akik érdeklődnek a közösségi művelődési programok és a rendezvényszervezés iránt. Egy olyan népszerű témát választottunk kurzusunk témájául, amely gyakorlatiasan a mindennapokban vagy a munka világában is kamatoztatható, a potenciális érdeklődőknek akár kisebb családi rendezvények megszervezésén keresztül is számos tapasztalata lehet, ezért feltételeztük, hogy többek érdeklődését felkelti a téma, ugyanis kurzusunk a rendezvényszervezés egyes fázisaira fókuszált (Bevezetés a sikeres rendezvényszervezés rejtelseibe).

Az online kurzus nem egy zárt, oktatási célokra létrehozott, és jellemzően tartalomközpontú rendszer keretein belül működött, hanem egy közösségi oldal zárt csoportján belül, a bekapcsolódáshoz egy Facebook profilra volt szükség. A kurzus megkezdése előtt egy önkéntes, név nélkül kitölthető online kérdőív segítségével arra kértük a csatlakozott

tagokat, hogy a tanulási folyamat megkezdése előtt osszák meg velünk előzetes elvárásait. Törekvésünk volt, hogy a résztvevők minél inkább tudjanak a közös célokkal azonosulni, illetve hogy az elvárások is napvilágra kerüljenek.

A kurzusra 56 fő jelentkezett be, a kérdőívet kitöltők száma 44 fő volt. Az újdonság varázsát mi sem jelzi jobban, minthogy 12 fő mindössze vélhetően csupán kíváncsiságból regisztrált, a tanulási folyamatban azonban már nem vett részt, legfeljebb megfigyelőként lehetett jelen.

A kérdőívet kitöltők háromnegyede nő volt. Az életkori megoszlás alapján elsősorban a 19–45 éves korosztályból vettek részt a tanulási folyamatban, és közel azonos arányban a 19–26, illetve a 27–45 évesek. Jellemzően felsőfokú végzettséggel rendelkeztek, viszont minden megkérdezett legalább érettségizett volt, alacsonyabb iskolai végzettségű nem jelentkezett kurzusunkra. Ez összecseng annak az országos reprezentatív vizsgálatnak az eredményével is, mely az egész életen át tartó tanulás segítő és gátló tényezőinek vizsgálatát tűzte ki céljául (Török 2008). A nevezett vizsgálat azt a többszörös megállapítást igazolta, hogy a „tanulás tanulást szül”: ugyanis az eredmények azt mutatták, hogy a magasan iskolázottak – a főiskolai, egyetemi végzettségűek – másokhoz képest nagyobb arányban bővítik tudásukat. Bármilyen tanulási célt vettek is figyelembe – a munkahely megtartása, a nyelvtudás bővítése, a számítógépes ismeretek vagy akár újabb szakmai képzés/oklevél megszerzése stb. –, minden esetben a felsőfokú végzettségűek mutatkoztak a legaktívabbnak.

Az online tanulási környezetben megvalósult „tanulókörünk” a távolságok legyőzését is jól példázza. A hagyományos, személyes jelenlétre építő tanulókörök szervezését szolgáló módszertani útmutató ugyanis a hely és az idő szempontjából még az alábbiakat javasolta: „fontos, hogy olyan helyszínt válasszunk, ami mindenkinek kényelmes és nem kerül senkinek sem túl hosszú időbe odajutnia” (Kindström 2010: 16). Az időbeni korlátozás sem érvényesült, azaz hozzászólás a nap bármely szakaszában érkezhett, mert a felület adottságai lehetővé tették a folyamatos hozzászólást, kommentálást. A válaszadók lakóhelyét tekintve egytizedük a fővárosban, egyharmaduk megyeszékhelyen, további egyharmaduk 10 000 fő alatti kistélepülésen élt. Ami a családi állapotot illeti, a válaszadók kétharmada párkapcsolatban élt egyharmaduk nyilatkozott úgy, hogy egyedülálló. A kurzusra bárki jelentkezhetett, akinek a kíváncsiságát a téma felkeltette, azonban a jelentkezők jellemzően szakmabeliek voltak, vagy rokonszakmában dolgoztak, illetve tanultak (turizmus, oktatás, kultúráközvetítés stb.). A kurzus indulásáról a potenciális érdeklődők az internet segítségével tájékozódhattak, vagyis azokhoz jutott el a felhívás, akik nethasználók. Jóllehet igen magas számban eljutott az érintettekhez az interneten keresztül a kurzus felhívása (például csak a tanszék Facebook oldala szerint több mint 1200 emberhez jutott el, azaz jelent meg az egyén „üzenő falán”), a tényleges jelentkezők közel fele mégis az ismerősei ajánlására csatlakozott a kurzushoz. Ez egybecseng azzal, hogy az ún. szájreklám a legrégebbi reklámeszköznek számít, mert esetünkben is a kollégák, barátok, családtagok stb. ajánlásai, véleménye volt a meghatározó. Az oktatásmarketing szakirodalom ezt azzal magyarázza, hogy a különböző felhívások esetében gyakran azért alacsony a bizalom mértéke, mert hiányzik a személyes kapcsolat. A bizalom mértéke természetesen nagyban függ attól is, hogy az igénybevevő rendelkezik-e már saját tapasztalattal (Kotler–Keller 2012).

A résztvevőkről elmondhatjuk, hogy háromnegyedük minimum napi 2 órát szokott internetezni, mindösszesen egyötödük jelezte azt, hogy csak hetente szokott 2-3 órát

a világháló előtt tölteni. Azok, akik ezt jelezték, kistelepülésen élnek, és először vettek részt nyílt kurzuson. Ami az informatikai tudás megítélését jelenti, közel felük magas szintűnek, egynegyedük inkább jónak ítélte meg. A számítástechnikai tudás jelentősége vizsgálatunkban az egyes tanulástámogató alkalmazások és közösségi szolgáltatások (például közösen szerkeszthető Google-dokumentum stb.) kezeléséhez kötődően mutatkozott meg. Aktív közösségi oldal felhasználónak mondható a válaszadók kilenczede, így nem volt ismeretlen a résztvevők számára ez a környezet.

A válaszadók több mint háromnegyede először vett részt online keretek közötti, szervezett tanulásban, korábbi tapasztalata nem volt ezen a téren, egytizedük pedig már többed alkalomról számolt be, ők akkor főként digitális eszközökkel kapcsolatos témakörben képezték magukat.

Jóllehet a többség először vett részt ilyen kurzuson, háromnegyedük mégis konkrét célokkal érkezett. A tanulási célok hiánya inkább azokra volt jellemző, akik a fiatalabb korosztályból érkeztek, vagy középfokú végzettséggel rendelkeztek. Kutatások is alátámasztják, hogy minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik a válaszadó, annál részletesebben képes megfogalmazni céljait. Az ezzel kapcsolatos kutatási eredményekből az is kiolvasható, hogy általában az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők hátrítják a tanulásukra vonatkozó részletek kifejtését, illetve esetükben jellegzetesen megfigyelhető még a tanulás behatárolatlansága, a világon minden érdekel típusú válaszadás (Tót 2006).

Az aktív részvételt, a bevonódást az is meghatározza, hogy mennyire sikerül az érdeklődést felkelteni. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a résztvevők miért jelentkeztek, választották az említett nyílt kurzust. A jelentkezők elsősorban azzal a céllal érkeztek, hogy tudásukat bővítsék és tapasztalatokat cserélhessenek a rendezvényszervezés területén élményszerű tanulás formájában, melyet azonos arányban a munkában történő hasznosítás, illetve a közösségi faktor követett. Ezt követően a szabadidő változatos, hasznos eltöltését, az azonos érdeklődésű emberekkel való gondolatcserét és a tudásmegosztás lehetőségét emelték ki a résztvevők. A fenti célok is jól mutatják, hogy az ún. „keresett előnyök” többféle módon is megjelenhetnek (munkában, mindennapi életben való hasznosítás, közösséghez való tartozás, kommunikációs szükséglet stb.).

A kurzus tevékenységközpontú munkára épült. A folyamat első lépéseként vitaindító, gondolatébresztő kérdéseket tettünk fel, melyet valamennyi résztvevőnek lehetősége volt megvitatni több nézőpontból.

Az egyes feladatok eredménye és a megoldási lehetőségek is közös megvitatásra kerültek, a résztvevők ezúton is tanulhattak egymástól. A kurzus során törekedtünk arra, hogy minél változatosabb módszerekkel éljünk: lehetőség volt szavazásra, közös ötletelésre, fájlok megosztására, online fórumozásra, közösen szerkeszthető dokumentumok segítségével közös írásra stb.

A közösségi oldal különböző kérdések megbeszélésére is lehetőséget adott, például komment formájában lehetett hozzászólni egy-egy kérdéshez, illetve újabb kérdések felvetésére is volt lehetőség. A résztvevők is feltehették a menet közben felmerülő kérdéseiket, melyet a csoport többi tagja is megválaszolhatott. A kurzusvezetők pedig javarészt facilitátorként lehetőséget teremtettek az egyes résztvevőknek az egyéni és a közös tanulásához.

A kurzuson végzett tevékenységek a svéd tanulókörökben folyó munkához hasonlóan egy végső produktummal zárultak, egy fiktív rendezvény forgatókönyvének elkészítésével.

A játék, a játékoság, a szórakozva művelődés lehetőségeit is törekedtünk beépíteni, például kitalálós játék vagy szituációs játékok formájában, hiszen a játék felnőttkorban is remek motiváló és feszültségoldó hatással bír. A gamifikáció egyre nagyobb teret hódít az oktatás világában. A játékosítás nem csupán a játékok alkalmazását jelenti, hanem a játékmechanizmusok beépítését is a kurzusok szervezésébe, például megszerezhető pontok segítségével lehetőség nyílik a haladás érzetének átélésére is (Fromann–Damsa 2016).

A kurzus során és végén az alábbi reflexiókat szereztük. A kurzus zárt csoportban zajlott, menet közbeni csatlakozásra az első hét kivételével utólag már nem volt lehetőség. Megerősíthetjük, hogy a bemutatott tanulási környezetben is szükség volt a támogató visszajelzésre és a folyamatos visszacsatolásra. A tanulási környezet lehetőségeiből fakadóan kihasználtuk a komment formájában történő visszajelzési lehetőséget, azaz, helyes válasz esetén egy rövid szöveges megerősítést vagy egy like-gomb jelzést nyújtottunk. A kurzus félidejénél egy ellenőrző tesztet is rendelkezésre bocsátottunk, és a kitöltők számára személyre szóló visszajelzést küldtünk. Valamennyi válaszadó fontosnak tartotta, hogy a kurzus során kapjon folyamatos visszajelzést és megerősítést.

A kurzus végén elégedettségi felmérést végeztünk, a kérdőívet kitöltők száma itt már csak 30 fő volt (lásd lentebb a lemorzsolódást). A kurzus elején és végén is feltettük ugyanazt a kérdést, amely a résztvevők csatlakozásának okára vonatkozott. A válaszadók utólag is egyöntetűen a kurzus tartalma iránti érdeklődést nevezték meg. Több mint kétharmaduk – azok, akik először vettek részt ilyen kurzuson – az újdonság varázsát emelte ki, azaz a megvalósítás módjára is kíváncsi volt, miként működhet egy közösségi oldal keretében nyitott tanulás. Vonzerőnek bizonyult a közösségben való tanulás lehetősége is. Azok számára pedig, akik már korábban is részt vettek nyílt kurzuson, a korábban szerzett jó tapasztalat volt a motiváló tényező. Ezek a válaszok egybecsengenek annak a kutatásnak az eredményeivel, mely a hagyományos tanulókörökben való részvétellel okainak a feltérképezésére irányult. A „Körök társadalma” c. empirikus vizsgálatban 63 résztvevővel készítették interjút a tanulókörökben való részvétel okainak megismerésére. A vizsgálat a mindennapi élet és a tanulóköri részvétel kapcsolatának árnyaltabb feltárására irányult. A vizsgálgatás során 44 különböző részvételi indokot találtak, amelyeket 6 „metakategóriába” soroltak (Larsson–Nordvall 2010): érdeklődés kielégítése, tudás gyarapítása, közösséghez való tartozás, személyes fejlődés, véleménycsere lehetősége, oldott tanulási környezet. A tanulmány felmérésünkhöz hasonlóan azt is megállapította, hogy a tanulókörben való részvételnek általában nem egy, hanem több oka is volt, azaz általában több célból csatlakoztak a megkérdezettek.

Előzetes várakozásainknak megfelelően a tanulási környezetet minden válaszadó megfelelőnek, ötletes megoldásnak találta. Arra a kérdésünkre, hogy mit kaptak a kurzustól, szinte egybecsengő választ kaptunk: új ismereteket, a szabadidő hasznos és változatos eltöltését, illetve a közösségi oldal keretében működő közös tanulás kipróbálását hangsúlyozták. Arra a felvetésre pedig, hogy igényeltek volna-e ennél több koordinálást, irányítást a kurzus folyamán, nemleges válaszokat kaptunk a megkérdezettek körében.

Kurzusunkra az online kurzusokhoz hasonlóan szintén jellemző volt a lemorzsolódás (Hill 2013). Felmérésünkben elsősorban a középfokú végzettséggel rendelkezők és a huszonevesek körében tapasztaltunk lemorzsolódást. Rákérdeztünk arra is az elégedettségi felmérést kitöltők körében, hogy maguk a résztvevők miben látják az okát annak, hogy az online kurzusokra általában nagyfokú lemorzsolódás jellemző. A válaszadók többnyire az önirányítás és a motiváció hiányára vonatkoztattak:

„Egyes embereknek szükségük lenne nagyobb koordinálásra.”
 „Nem foglalkoztatja a téma olyannyira Őket, hogy kitartsanak a végéig.”
 „Több oka is lehet: időhiány, motivációvesztés pl.”

A nyílt kurzusok hatékonyságának növeléséhez kötődően három faktort emel ki a szakirodalom, összegzi Faragó (2016). (Bővebben lásd: Noesgaard–Ørnrngreen 2015; Nehme 2010.) Az első magához a tanulási szituációhoz kötődik: a tanuláshoz megfelelő idő és környezet. Online környezetben a résztvevő maga dönti el, hogyan gazdálkodik idejével, azonban az önszabályozási vagy tanulási stratégiák hiányában ez ugyanúgy problémához vezethet, mely kurzusunk esetében is megjelent. A második faktor a személyes dimenzióhoz kapcsolódik, elsősorban az előzetes tudáshoz és a motivációhoz kötődik. Felnőttkori tanulókkal kapcsolatos kutatások (lásd Kerülő 2010; Forray–Kozma 2011) alátámasztják, hogy a felnőttek elkötelezettebbé válnak a tanulás iránt, ha számukra olyan „keresett előnyök” jelennek meg a tanulási folyamat során, amelyek a mindennapi életükben fontosak, vagy amelyeket a munkájuk során tudnak alkalmazni. (Erre a témaválasztásunk során törekedtünk.) Továbbá az egyén digitális kompetenciájától függően az is előfordulhat, hogy a résztvevő nem annyira járatos a technikai eszközök kezelésében, amely ezáltal megnehezítheti, vagy sok esetben el is lehetetleníti a tanulást, a tanulás támogatása ebben a formában is testet ölthet. A harmadik faktor az interakciót és a produktivitást hangsúlyozza. A hatékony tanuláshoz a legtöbb esetben szükség van valamilyen interakcióra, amit a tanulóközösségekben való tanulás esetében a tanuló társaktól való tanulás is biztosíthat, mely kurzusunk esetében kirajzolódott (Ollé–Lévai 2013).

Befejezésül

A tanulókör jellegű kurzust összességében eredményesnek könyvelhetjük el: a résztvevők elégedettek voltak a választott tanulási környezettel, a kurzus tartalmával, és egyöntetűen pozitív tartalmú válaszokat kaptunk arra is, hogy szívesen ajánlanák másoknak a kurzust, illetve a jövőben is szívesen részt vennének hasonló kezdeményezésben. Ezáltal egyúttal igényfelmérést is végeztünk a jövőbeni kurzusunk témaválasztásának céljából. Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy a tanulásközpontú szemlélet egyes pillérei is (Biggs–Tang 2007; Kopp 2013) kidomborodtak a tanulókör jellegű kurzus esetében: középpontban a tudásmegosztás, a segítő, támogató visszajelzés, illetve a közösség állt.

IRODALOM

- BIGGS, J. – TANG, C. (2007) *Teaching for Quality Learning at University*. Open University Press.
- FARAGÓ B. (2016) Tanuláselmélet, tanulásmódszertan. In: OLLÉ J., KOCSIS Á., MOLNÁR E., SABLIK H., PÁPAI A. & FARAGÓ B.: *Oktatástervezés, digitális tartalomfejlesztés*. Eger, Líceum Kiadó. pp. 15–26.
- FORRAY R. K. & KOZMA T. (2011) Felnőttek a felsőoktatásban. In: BIRÓ ZS. H. (ed.) *Az iskola térben, időben*. Budapest, Új Mandátum Kiadó. pp. 220–235.
- FROMMANN R. & DAMSA A. (2016) A gamifikáció (játékosítás) motivációs eszköztára az oktatásban. *Új Pedagógiai Szemle*, Vol. 66. No. 3–4. pp. 76–81.

- HILL, P. (2013) *Emerging Student Patterns in MOOCs: A (Revised) Graphical View*. *e-Literate blog*. 2013. március 10. <http://mfeldstein.com/emerging-student-patterns-in-moocs-a-revised-graphical-view/> [Letöltve: 2017. 04. 05.]
- KERÜLŐ J. (2010) A felnőttkori tanulás gondjai és örömei. In: JUHÁSZ E. & SZABÓ I. (eds): *Nemzetnevelés – felnőttnevelés – közművelődés*. Debrecen, Csokonai Kiadó. pp. 218–227.
- KINDSTRÖM, C. (2010) *A tanulókörök módszerének a bemutatása*. Szentendre, Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetség.
- KOPP E. (2013) Tanulásközpontú programfejlesztés. *Felsőoktatási Műhely*, Vol. 7. No. 2. pp. 39–56.
- KOTLER, P. & KELLER, K. L. (2012) *Marketing management*. Prentice Hall.
- LARSSON, S. & NORDVALL, H. (2010) *Tanulókörök Svédországban. Áttekintés a nemzetközi irodalom bibliográfiájával*. Szentendre, Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetség.
- NEHME, M. (2010) E-Learning and Students' Motivation. *Legal Education. Review*, Vol. 20. No. 1–2. pp. 223–239.
- NOESGAARD, S. S. & ØRNGREEN, R. (2015) The Effectiveness of E-Learning: An Explorative and Integrative Review of the Definitions, Methodologies and Factors that Promote e-Learning Effectiveness. *Electronic Journal of e-Learning*, Vol. 13. No. 4. pp. 278–290.
- OLLÉ J. & LÉVAI D. (2013) *A XXI. század oktatástechnológiája I*. Eger, Eszterházy Károly Főiskola.
- TÓT É. (2006) *A munkavégzéshez kapcsolódó informális tanulás*. Budapest, Felsőoktatási Kutatóintézet.
- TÖRÖK B. (2008) Tanulási szándékok – hazai helyzetkép. *Felnőttképzés*, Vol. 6. No. 4. pp. 12–21.